

XOC

MENORCA

Suplement
educatiu del
Diari Menorca

EduCaixa
Obra Social "la Caixa"

3 LES ESPÈCIES
MENORQUINES

GOB DE MENORCA

La rata cellarda, o
sarda, la més
simpàtica

Elaborar una identitat. Aquest és un dels aspectes essencials dels adolescents. «Cap a on vaig?». «Quins són els meus interessos?». Fotos: JOSEP BAGUR GOMILA

Ajudar a descobrir-se: Qui som?

► La psicòloga clínica analitza l'evolució dels joves, la seva relació amb el medi i amb els professionals de l'ensenyament

Ana Maria Vives

La Psicologia Evolutiva té per objecte conèixer les diferents etapes del desenvolupament de l'ésser humà des del principi fins al final de la vida. Parlarem aquí d'unes característiques evolutives, més en l'adolescència, del mitjà i de la interacció dels alumnes amb els professionals de l'ensenyament.

Pel que fa a l'etapa de 7-8 anys, podríem pensar que bona part dels fillets d'aquestes edats, en alguns es confirma fins als 9, conserva un pensament intuïtiu, sense una capa-

citada plena per captar la complexitat i la globalitat de l'estímul. Aquestes dades podrien justificar, en part, la dificultat que tenen alguns fillets per percebre la realitat, especialment quan preocupacions afectives personals, familiars, i sentiments de gelosia, enveja o agressivitat, envaeixen el seu pensament.

Quan una preocupació deriva en angoixa, el cap del fillet i del adolescent no està ni per atendre ni per pensar. La solució que pot adoptar consisteix a mostrar una activitat provocadora com a forma de cridar l'atenció i, en el fons, una manera de demanar ajuda, demanda que necessita sigui entesa i interpretada pels adults més propers. Per poder continuar, haurà de contar amb la mirada d'un altre que el pugui ajudar a aclarir i a posar nom a la dificultat que presenti, una mirada diferent que, segons J.

Tolentino, mira des d'un altre angle, amb una altra perspectiva i un altre estat d'ànim (Treball que alguna vegada assumirà el terapeuta).

L'adolescència constitueix una mostra de la interacció social del moment. Permet observar el tipus de relació entre pares i fills, germans, companys, professors i alumnes, la dificultat per acollir o rebutjar la realitat, actuacions agressives contra sí i/o els altres. Aquestes actuacions constitueixen una radiografia de la realitat viscuda i de l'acceptació o del rebuix de les normes socials.

Des del principi de la vida, el nadó necessita de la mare, pare o cuidador, com miralls que poden ajudar-lo a expressar les sensacions, l'afecte, a posar-se dret, a parlar i a començar a utilitzar la capacitat de pensar (iniciis de l'empatia, la representació mental del que veu,

de les habilitats socials). Aquesta realitat ens porta a considerar la influència que pares, educadors i bona part de la societat té en el disseny del projecte educatiu.

Però tornem a les característiques de l'adolescent. Passar de fillet a preadolescent i adolescent no es fa de manera gradual i organitzada, ja que depèn de nombroses variables: el tipus de vincle inicial establert amb la mare o cuidador, el medi que l'envolta, juntament amb les característiques personals -biològiques, psicològiques i socials.

A nivell cognitiu, l'adolescent passa d'una intel·ligència intuïtiva, concreta a una intel·ligència més racional i abstracta. S'assimilen nous coneixe-

Ve de la pàgina anterior >>

ments, que s'acomoden als que ja existeixen i que permeten poder adaptar-se a cada nova realitat. Són els inicis de la construcció de la lògica, del pensament formal, que permet anticipar-se a interpretar l'experiència, replegar-se sobre sí mateix o pensar que pot canviar el món (J. Piaget, B. Inhelder). Tot i que té capacitat suficient per respondre a les responsabilitats del moment.

En el desenvolupament afectiu, d'estar més centrat en sí mateix passa a descobrir els altres amb els qui va establir relacions d'amistat, més consistents que les viscudes en l'etapa preadolescent. La impulsivitat i sortides brusques són una mostra del recorregut de l'adolescent que s'orienta des del desequilibri a l'equilibri emocional, el qual és necessari per conviure amb les altres persones. L'adolescent sol ser molt crític en l'entorn familiar, escolar i social, però si hi ha hagut un vincle afectiu, afavoridor de la seva estabilitat, li serà més fàcil qüestionar-se i donar la seva opinió sense temor.

Transiten per una època de canvis entre tensions de diferent signe. Han de superar el desequilibri entre la ment i el cos, desequilibri que es mou entre els aspectes fillet i els més adults, sortint unes vegades, s'atlot/a replicaire mentre d'altres, sorprèn la maduresa que li permet enfocar la vida amb coratge.

Els adolescents transiten per una època de canvis entre tensions de diferent signe

Aquest bagatge, ambivalent, insegur, mostraria un dels aspectes essencials de l'adolescent: **poder elaborar una identitat: 'Quí som?'** -es pregunta- 'Cap a on vaig?' 'Quins són els meus interessos?' 'Què vull ser a la vida?' 'A qui voldria semblar-me?'

Saber quí és, és una de les prioritats de l'home. L'adolescent s'inicia en el món psico-afectiu conjugant aquests sentiments perquè saber qui és implica reconèixer que forma part d'un conjunt d'éssers humans, dels qui inicialment podria sentir-se diferent. D'aquí, la necessitat d'agrupar-se amb els iguals per sentir-se més fort i tenir més seguretat. Es tracta de poder comptar amb un mirall de qui obtenir una resposta que li pugui permetre identificar-se, sentir-se segur com persona que

creix i necessita reafirmar-se. Quan el mirall i el suport afectiu no els té o no els ha trobat a casa (pare o mare,...), els cercarà fora. Però per sentir-se bé com individu ha de poder unir, de forma coherent, el que pensa i el que sent per poder portar-ho a la pràctica amb certa fermesa i equilibri.

Sortirà d'aquesta etapa quan experiències tot açò de forma més serena. Llavors **podrà començar a valorar-se assumint les coses que va descobrint, criticant-les i/o gaudint-les**. Aquest canvi suposa una incorporació gradual d'experiències que l'adolescent haurà d'anar integrant per sentir-se bé com a persona que es vincula amb els altres,

fins arribar a formar part de la gran família humana. D'aquesta manera, podem observar un gran ventall de comportaments: entre els que comencen a comportar-se com adults i els que es rebel·len davant qualsevol nou suggeriment.

Algunes de les dificultats que, segons s'orienti, podria trobar al llarg del camí iniciat, estan relacionades

Algunes dificultats que es poden trobar estan relacionades amb el món de la droga, el sexe o la tendència compulsiva al joc

Internet no ensenya a cercar, seleccionar, acceptar o rebutjar informació, el que sí fa un bon professor

presonats a l'habitació de casa. En el primer cas, hauran viscut el desconfinament amb alleujament pel fet de poder sortir del refugi on havien estat confinats, mentre, en el segon exemple, hauran tingut el sentiment d'haver estat obligats a abandonar casa seva.

Com despertar la il·lusió de l'adolescent en el futur perquè aquest sigui il·lusionant? Als anys 1967-1972, i següents, la necessitat de canvi polític, social, inclús religiós, era engrescadora. Els estudiants, a la Universitat de Barcelona -els més joves vivien el final de la seva adolescència- es manifestaven com a forma de protesta contra una dictadura que, a més de sotmetre un país, l'havia allunyat d'Europa, i d'un pensament crític, que impedia a la persona expressar-se lliurement.

En tot açò, **quin és el paper de l'educador?** Durant aquest temps de pandèmia, el procés d'ensenyament ha anat canviant. Les noves tecnologies han agilitzat i afavorit durant anys l'autoaprenentatge. Internet sembla que ho digui quasi tot, però no ensenya a cercar, filtrar, seleccionar, acceptar o rebutjar la informació; açò ho fa un bon professor, dirà U. Eco.

L'essencial d'un bon docent és que pugui potenciar l'establiment d'un diàleg constant, d'una confrontació d'opinions, d'una discussió sobre el que s'aprèn. La classe presencial és un mitjà on poder discutir sobre el que es descobreix i s'aprèn. Emmagatzemar en la memòria a curt i a llarg plaç es pot fer molt bé tinguent una bona memòria, però ajudar a seleccionar els millors continguts és un art, com ajudar a pensar, a crear, a entusiasmar-se per uns temes i poder-los compartir. Açò solament ho fa un bon docent, tot i que es puguin millorar els procediments utilitzats que poden ser compartits amb metodologies més actuals.

En qualsevol cas, **l'important** és tenir ideals per viure, saber preocupar-se pel bé comú i la dignitat de les persones. Tractar d'aconseguir una societat més justa, **on la llibertat de pensament i d'expressió no siguin sotmeses, controlades ni maltractades** i que l'apertura aconseguida i articulada permeti reivindicar els valors i la llibertat que tant ens va costar recuperar.

LES ESPÈCIES MENORQUINES

Tòfol Mascaró
Biòleg, GOB Menorca

La rata cellarda (*Eliomys quercinus*)

Aquest rosegador és la rata simpàtica. Pel seu aspecte i comportament, en certa manera recorda els esquiroles. El seu nom, pronunciat a Menorca rata sarda, li ve de les amples línies negres de la cara, que semblen unes grans celles. Té el musell allargat, les orelles grosses i els ulls molt sortints, ben negres i brillants. El dors és de color bru rogenc, contrastant amb la part ventral blanca. A diferència de les veritables rates, la coa, molt llarga, és peluda i acabada amb un floc de pèls, que es desprèn i es regenera amb facilitat, per despistar els depredadors.

Viu a una gran diversitat d'ambients boscosos, sobre tot amb penyes. També jardins. Està activa principalment de nit, i rarament de dia. Fa vida en terra, però s'enfila molt bé pels arbres. La seva alimentació bàsicament és d'origen animal. Sobretot menja invertebrats de tot tipus, insectes, crustacis, caragols, i petits vertebrats, com sargantanes, ratolins o polls d'ocells. Complementa la seva dieta amb brots i fruits de plantes. Sol viure en grups familiars. Són molt actives i agressives davant altres grups o competidors, com les rates normals.

Crien a nius fets d'herbes, pèl i plomes, als arbres, forats de penyes o vegades cases velles. Si poden aprofiten nius abandonats d'ocells. Segons el clima fan d'un a tres parts a l'any. Aquí en solen fer dos, des de la primavera a principis de tardor, de 4 a 7 cries cadascun. La gestació dura poc més de vint dies, i la lactància un mes. Les femelles tenen 4 parells de mamelles. Els juvenils són de color gris i segueixen vivint amb la mare bastant de temps. Abans del mig any ja són madurs sexualment. Les rates cellardes hivernen, més o manco temps segons el clima. Poden

arribar a reduir la temperatura corporal a prop de 0° C, i passar les pulsacions de 300 a només 5. A zones molt càlides també tenen estivació, és a dir que entren en letargia en els moments de molta calor.

Viu a gran part d'Europa. Al nord d'Àfrica hi viu una altra espècie. Les rates cellardes de Mallorca i Menorca es van descriure com a una subespècie diferent, però realment són molt semblants a les continentals. En canvi les de Formentera sí que són molt particulars, són les més grosses del

món. A Eivissa estan extingides. Les rates cellardes es van introduir a Balears als inicis de la prehistòria. Abans, a Mallorca i Menorca hi habitava una espècie diferent (*Hypnomys morpheus*), exclusiva d'aquestes illes, i que es va extingir juntament amb tota la fauna prehumana de vertebrats terrestres, tret de la sargantana dels illots i el ferreret. *Hypnomys* era un parent

«A diferència de les veritables rates té la coa llarga i peluda i acaba amb un floc de pèls»

«Es van introduir a Menorca als inicis de la prehistòria, i una espècie anterior es va extingir»

pròxim de la nostra rata cellarda. Compartien avantpassat comú fins fa uns 14 milions d'anys, quan van començar a evolucionar per separat.

La IUCN considera la rata cellarda com a «quasi amenaçada». A nivell global es detecta una disminució de les poblacions. Podria ser degut a l'alteració dels habitats i sobretot a l'ús de pesticides que fan disminuir el nombre d'invertebrats dels que s'alimenta. S'ha vist que les rates cellardes mantenen a retxa les poblacions de rates normals. Quan minven, sol augmentar la població de rates, que al ser més granívores i consumidores de tot tipus de deixalles ens provoquen molts més problemes.

CLASSE: **Mamífers**
ORDRE: **Rosegadors**
FAMÍLIA: **Glírids**
ESPÈCIE: ***Eliomys quercinus***

NOMS POPULARS: Rata cellarda (cat), lirón careto (esp), garden dormouse (eng), lérot (fra), quercino (it), gartenschläfer (al).

DISTRIBUCIÓ: **Europa, amb clapes: manca a Escandinàvia, Illes Britàniques, Grècia...**

MIDES: **Cos 12-14 cm. Coa 10-11cm. Pes 50-120 g. LONGEVITAT: 3-(7) anys.**

HÀBITAT: **Bosc i marines, amb zones rocoses.**

ALIMENTACIÓ: **Bàsicament insectívora i carnívora, complementada amb fruits, llavors, brots... Menja tot tipus d'invertebrats i petits vertebrats (polls, ous, sargantanes, ratolins...)**

REPRODUCCIÓ: **Placentària. 2 parts a l'any, de 4-7 cries cadascun. Gestació de 21-23 dies. 25-30 dies de lactància.**

ESTAT DE CONSERVACIÓ: **Catalogada com a «quasi amenaçada» per la IUCN.**

PROTECCIÓ LEGAL: **No protegida específicament. A nivell internacional, el Conveni de Berna protegeix tota la família. Protegida a nivell general per la llei 42/2007.**